

Landskap: *Småland.* Upptecknat av: *Erlöf Viking*
 Härad: *Uppvidinge.* Adress: *Furåkra, Kråksmåla*
 Socken: *Ålgö, m. f.* Berättat av: *Susanna Erlöfsdotter.*
 Uppteckningsår: *1940.* Född år *1800* i *Ålgö socken.*

Uppteckningen Berör måltider och måltidseder m. m. från tiden 1820. och där till sägner om "Läsemöten" från 1870-73.

Vol: 3.

Sidor: 51. — 64.

samt
 Grötvim
 Arbetsfester

Skriv endast på denna sida!

57.)

ACC. N:R. M. 7060 4/.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Gamle-Saujel" fick ett ärtid beta "Kual-
leenåse." När så "Läsemötet" var slut bad
Danielsson (= Gamle-Saujel) att få tala vid
kyrkoherden "mellan 4 öjen." Gamle-Sau-
jel" sade om "Prästen veta va vänlig & lä-
ta mej & mitt folk slippa läsa te nåtka
är i "Läsemötet", så ska Prästen få en gran-
ner fjorkalu uti mej." Detta beviljade
prästen gärna. - Det därpå var tider hus-
förhör i Rimramåla och "Gamle-Saujel"
var där jämte familj, men sonen Elis
var ännu infet kommen till husförhöret.
Obs! Prästen hade glämt sitt löfte att
läta "Gamle-Saujel" & hans slippa läsa.
Som blewa framkallade, som vanligt
till bordet för att "stånda inför Pontius
Pilatus." Prästen bad fru Danielsson
att läsa i Mattei ^{2^{ra}} capt. med början

59.)

ACC. N.R. M. 7060:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

av 16de versen, där det anföras att "Herodes
gäckad av de vise männen blev myc-
ket vred och lät döda alla Skenbaru
i trakten av Betlehem o. s. v. Också Men
fru Samuelsson var ej mera läskunnig än
de öfriga av hennes familjemedlem-
mar. "Hon läste" Herodes år utvände
en härjande Landskrok, som förgjorde
alla Skenbaru i trakten av Betlehem te
som tvåäggade äro och därefter." Prä-
sten sporde: "Vad menar fru Samuelsson
med en härjande Landskrok?" Härpå
kunde hon ej svara; men "Gamle-San-
jel" bet sig i underläppen och sade hals-
hög "Låt mej si för ja litte." Prästen
skjöt Bibeln till Samuelsson, som om en
kort stund svarade: "Gäkert ä dä, ett äder
ä dä." Allmän skratt. Prästen sporde,

53.)

ACC. N:R. M. 7060:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Åh Samuelsson viss på att då var ett år-
der, som Herodes gagnade sig på, då han
lät fördärva de spåda gäsebarnen?" "Ja
si då då ä ja viss på," svarade Gamle-
Sanjel. "Äter en skrattsalva. Om en halv
minuts dröjsmål frågade åter Prästen,
"Kan Samuelsson säga mig huru många
personer vi ha i Gudamen?" Gamle-
Sanjel svarade, "Fadren & den Helige
Ande." "In Samu då?" Sporde prästen. Sam-
jel lutade sig nära prästens öra och
sade halvhägt, "Han kommer, men
han ledde uti kring med kalven." "Jack
för i dag var en goda och återtagen öd-
ra plattor; nästa familj komma fram,"
sade prästen, som då kom ihåg "Gamle-
Sanjels löfte" sen föregående års Låsemä-
möte. Också. Bland de få s. k. "Skämbistori-

54)

ACC. NR. M. 7060:4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

er, som innehålla någon sanning, så
är denna en verklighetskildring. Fast
det kan tyckas, som motsatset. Han, som
"ledde uti kring med kalven" är nuvarande
F.d. Elis Danielsson, adr: Rimramåla, Fräs-
kelås. Han är nu cirka 87. år född 1858.
Som ett bevis på huru pass läskunnig han
är kan jag intyga att för 8 år sedan en jul-
morgon blevo han och jag bänkkam-
rater i Rimramåla kyrka. Vi skulle avsjunga
Ps. 55. "Var hälsad sköna morgnastund!" Sa-
nuelsson vände sin stora Psalmbok
öpp och ner. "Ja påminde han om si-
na ögonglas i den tro att han såg mye-
ket klart, men pratt det att han satte
på "Prillorna", så var och förblev Psalm-
boken öpp och nervänd. Från den stund
han "Ledde uti kring med kalven, så har

55.)

ACC. N:R. M. 7060:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Olis Janicsson och hans efterkammar-
de fått heka "Kalvarna" inbill dag som
i dag är.

Vad Kalasen vid 1820. tiden "läsna-
len" beträffar, så var det ungefär det-
samma som förut benämnde begrav-
ningar, och som varade i dagarna 8.
"Förningar" medfördes av de inbjudna
bänderna och släktingarna. Obs! Men
som "läsningarna" vara på hösten så
var bland andra maträtter "Pölsa"
särskilt eftersökt, det vankades och
så denna rätt som bestod av kor-
sa, färska, fjocka korvar av ^{färs} kött, som
äts till bröd och råskalad, kokad
potatis jämte det varma, feta spa-
det. Lika så var "Plockekött" ansett.
Det var kött, färskt, från färhuuden

56.)

ACC. NR. M. 7060:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kokat fläskumman med korngrynn.
Min fader uttalade att den byn med
vars hustru kokade rostet kaffe till-
samman med fläsk, varan jag för-
ut skrivit; Senne smed smidde åt
sig en väldigt bred matkniv, som han
skulle "åta plockskölle" med på ka-
laren i synnerhet. Låsemöte kallas där
denna rätt vankades, men när Brän-
derna fingo höra att "Jörse smed" ha-
de större kniv än de övriga gästerna
så blev han ej bjuden. - Gam resan
sagt, så gick det muntrost till vid
alla fester undantagandes "Joraöl".
"Si ät & drack & söp & sjäng." Och bond-
morerna fingo hava "Förbandsartik-
lar med till sina gobbar. När dam voro
fulla framåt natten, så prägar dam

57)
varandra, "Huru långt får du kallstål?"
Så märkte dom till på bladen av sina slid-
knivar vissa längder. Men i fjällen så märk-
te dom till i övermod ty fulla män-
niskor har alltid begått dumheter, bå-
de jag och andra. Mormor berätta-
de att i hennes faders tid, alltså på
1700-talet hände att dom sårade var-
andra till döds, med orden "Mäta ut
kallt stål." — Dom redan sagt i före-
gående, så var "Fiber gröt" smäländing-
arnas nationalrätt, men ingen, som ej var
mindreårig, fick äta ur faten av den
eftersökta rätten med mindre än att
först hägt sagt ett s. k. "Grötrinn." I. ex.
"Min far hade en vit mår med svart grim-
ma, därför slutar jag att rimma." Eller
samma gröt är kokt i en gryta & ej i en stötte,

Grötrinn

58.)

ACC. NR. M. 7060 : 8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

dä ä mat för en landläser gobbe." Eller om någon ville visa sig spydig
T.ex. "Jag ritter bredvid ett nät sä-
ler gröt." Svar: "Jag ritter bredvid ett
få & gör så mäd." Vidare T.ex. en gif-
tasvuxen flicka: "Senna gröt är kokt
i gryta & ej i en stobbe, jag änskar
att få N.N. till min rare gobbe." Eller
"Senna gröt är vit, därför sticker jag
dit." Vidare: "Senna gröt är kokt i
gryta & ej i en holk, den för hägtit-
lar får i äga smolte." Eller om det
var en giftasvuxen pojke till världens
giftasvuxna flickor: "När smör i grä-
ken flyter, ej N.N:s mågar trytes. Vidare
Senna gröt av mjölk & gryn lyfter tan-
ken opp till skyn." Eller till riktat: "Slutmä
gröt & mjölk & skum, ät & låt oss ren gå hem."

59.)

ACC. N:R. M. 7060:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Givetvis kunde jag uppteckna flera "Grötrim", men vad som därav upptecknats, giver så pass belysande exempel som den gamla seden, "Rimma för gröten", att vi förstå vad som därmed åsyftades. Seden, nu bortlagd, förekom under mina pojkar, men var redan då betydligt på retur. Egen reflex: "Intet vill jag påstå att alla seder, som brukades av våra fäder vora sunda; t.ex. "Snytseden och hur långt tal du kallt stål?" Men sådant låta vi stå, som minnen från yngre tid; och så göra vi axplock ur det fäderneärvda och återupplivar det. T.ex. de skämtsamma "Grötrimmen" de härliga blotten julmorgon (ej lämpliga i ställe) eller valborgsmässoelden m. f. Har skulle det vara t.ex. om städernas ungdomar

60.)

ACC. N:R. M. 7060:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ar komma hit ut på landet och hjälpe
våra ungdommar pryda "Midsommars-
stången" och städernas gamla följde
de unga hitut förande med sig hämp-
lig dryck och mat och vi äldre här-
de mötte opp. och så firade midsom-
marsnatten med händerna lekas kring
"Stången" vid den gamla hederliga fio-
lens bauer. Låt oss tänka på den
saken!! Jag tror att ett ärligt försök
skulle följat av ett andra besök minst
lika intressant. Om sammaren växer här
i Smålandskängarna både "Kärleksört
& drömblommor" & de gamla heliga källor-
na i skogen hjälpa ungdomarna
att rensa opp; och så kunde ännu en gång
Smålandspojkarna få se Olvans bild i
Källans vatten; när den drucka "Suskat"

61.)

ACC. NR. M. 7060 : 11.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

med flickorna från "Spän" eller och stadspoj-
karna gjorde sammalede med köerna
härute. Näverskopor ska vi gamla gub-
bar tillverka, så det finnes tillräckligt.
Obs! Men denna inbjudan gäller endast
dam, som ej blygas för namnet "Länsmä-"
— Vad de gamla kalasen berättar så
kan erindras att t.ex. "Länsmätkalas"
kan ej oftare än varit 17de år i Kraks-
hulls Rote där jag är oppfädd. Ty där
var 17 Bänder. Sen kunde, som skulle
hava "Länsmätek" kans "mora" skulle sam-
ma sammar tillverka "Prästosten", som
ingick innatura i prästens lön. Till den
osten bidrog alla bänder i roten med
mjölk sådär 75-80 kannor, men så blev
det en ost med heder. — Fiska gång i min
hembyggs jag såg gäster vid kalas samla-

de vid "långbord" var hos min fader vid Läs-
mötabakat 1887. Sedan var då boklagt,
men min Far var av "gamla stammen" och
han ville bjuda sina grannar på gammal
vis: "Ly det är rista läsmötet hos mig." sa-
de den gamle, käre, hedersgubben. — Oly!
Vi må veta, att jag tilliden samman
plock stora ägan, då jag såg gästalen
i så dessa gamla prästgård dukad på
"Fäderne rätt", så långt ske kunde, men
så var det "Fvenskar", som avsåt dessa
middagar. — Alltså. Vad de "Wärendska
Bondbröllorens och Låpida Kristningens"
bebräffar och dess måltider m. m. har jag
f.d. upptecknat och insänt till Lunds Folk-
minnesarkiv. Så skall jag som av-
slutning på "Måltider och måltidseder"
något uppteckna om "Åldermanskalat".

63.)

ACC. NR. M. 7060 :13.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"julkalas," och "skördekalas." "Flyttölskalas" och "päckölskalas" är f. d. likaså upptecknat och insänt. — I gammal tid valdes varje vår inom byn en s. k. "Hudermas." Denne hade att ansvära för alla åtskilliga av byns angelägenheter. "Den nyvalde Hudermannen" måste bjuda på kalas, men det räckte blott för en natt; ty det var vanligen på aftonen och natten bringas vid första maj; men det festades med klän., och godbarur "Sucka värge i Benen." — "Julkalasen" förekomma här våra Bänder språk efter jub. "Men vi ha bakt & ny-slaktat," hette det. De gamla vora bjudna på dan och ungdomarna på natten. och aftonen samma dag. Vi fingo samma pångning som de äldre. Framåkvälen när ungdomarna vora "Mätta &

64)

ACC. NR. M. 7060:14.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lagom rufna, så röjdes bord och stolar
äråda, och sen trädles dansen efter Fiolens
laver och likaledes gjordes lekar. Framåt
kl: 2. på morgonen, så bura vi "Skurvat-
ten" i en kittel och värmd. Föserna tana-
de sig vardagskjuar, & så "Skurade vi å
ätter oss." Sen pinga vi kaffe och var sin
ruff och flickorna pinga kaffe med löpp.
Sen packade vi vårt värdefolk och ginga hem.
"Skördekalas" hölls på hästen när grädan
var inbärgad. Kalaset var hos Rlderman-
nen. Men festen bestod av "Skaffning." S. v. s.
Man bidrog alla i Byen med mat, öl &
brännvin. Fespen började i kvällen
och pågick hela natten. När festen bör-
jade sköt Rlderman 3. skott, som het-
te "Fröjds skott;" ty grädan var då "lyck-
ligen ommer fäke." —